

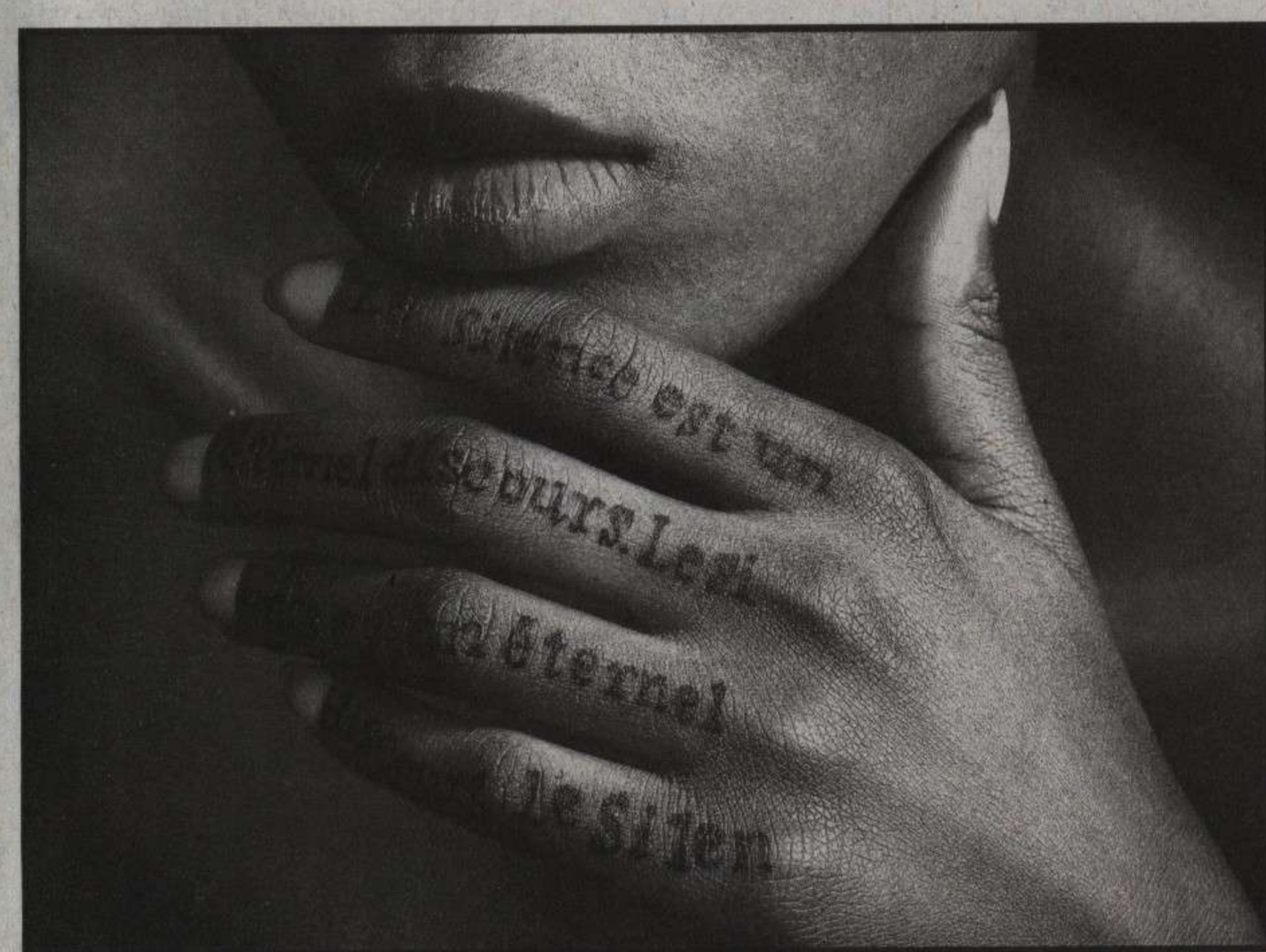

De Kameroense **Angèle Etoundi Essamba** (47) fotografeert de kracht van Afrikaanse vrouwen

■ 'Alles passeert via de blik. Het is die ziel die ik fotografeer. Er zitten vaak zoveel boodschappen in die ogen, ook al lezen we nooit hetzelfde bericht.'

Zowel priesteres als jageres

■ 'Zo'n hennatatoeage vormt een geheel met de outfit en is bijzonder elegant.'

Angèle Etoundi Essamba fotografeert uitsluitend vrouwen. Sterke, fiere vrouwen. Een esthetisch en sociologisch eerbetoon aan de Mama's Afrika. Foto's die zwijgen en veel zeggen. Maar het zijn vooral uitgepuurde foto's die doen nadenken over onze stereotiepe gedachten over vrouwen.

DOOR ELIJANE VAN DEN ENDE

De vrouw die de wereld omarmt, dat is mijn fetisj-foto. Dat sobere beeld van een mooie vrouw die een ronde bol vasthoudt, werd gepubliceerd in 'Dialogues, au-delà des mots', een reeks zwart-witfoto's in samenwerking met Unesco. Stuk voor stuk zijn het magische foto's, die de kracht van de vrouw belijnen: een close-up van een bolle buik, een fragment van een gezicht,

woorden in kalligrafie op handen, op een lijf. Vrouwen met gesloten lippen. Ogen die kijken: verbaasd, verwonderd, nieuwsgierig, treurig, mijmerend: "Alles passeert via de blik. Het is die ziel die ik fotografeer. Er zitten vaak zoveel boodschappen in die ogen, ook al lezen we nooit hetzelfde bericht." Foto's met een overrompelende aantrekkingskracht. "Het is belangrijk dat de mensen niet enkel de schoonheid zien. Een

foto, dat is iets wat in mij zit en wat eruit moet. Elke foto is eigenlijk autobiografisch. Het centraal thema in mijn werk zijn altijd de vrouwen van Centraal-Afrika. Ik neem foto's als vrouw, als zwarte vrouw en als moeder. Het gaat dus over mijn identiteit, over mijn Afrikaanse origine, over vermenging... Vertrekend vanuit mijn leven en mijn ervaring, van mijn dromen, mijn revolutie, mijn vragen." >

Al 37 jaar woont Angèle Etoundi Essamba in Europa. Geboren in 1962 in Douala, Kameroen, ging ze op haar tiende in Parijs wonen, studeerde er filosofie. Frans is nog haar 'moedertaal', de taal waarin ze ook gedichten schrijft. Na ruim 20 jaar verblijf in het Noorden spreekt ze een melodieuze Nederlands: "Ja, hoor ik ben hier goed ingeburgerd", zegt ze met een ironische ondertoon terwijl ze met een koesterend handgebaar haar wollen sjaal om zich schikt. Zelfs de lentezon van een levendige stadsbuurt van Amsterdam kan de heimwee naar de virtuele warmte van Afrika niet verdrijven.

Culturele métisse

"Ik mis Afrika. Ik ben fier op mijn afkomst. Migranten als ik zijn altijd 'ontworteld'. Maar eigenlijk ben ik een 'mengbloed', een métisse, geworden. Niet in de letterlijke biologische zin van het woord, wel in de culturele, de sociologische. En dat is meteen een enorme verrijking; ik probeer dat ook mijn kinderen mee te geven. Die kosmopolitische ontmoetingen maken mijn leven zo boeiend én vermoeiend. Met een warmhartige eenvoud praat Angèle over haar werk dat haar leven omhelst. Fotografie studeerde ze in Apeldoorn. Liefde - het eeuwenoud verhaal - lokte haar naar Amsterdam en dat is nu haar thuisbasis. Daar werden de kinderen geboren. "Dit land heeft me de gelegenheid gegeven om me te ontwikkelen en te worden wie ik nu ben."

Tentoonstellingen in Zuid-Afrika, Spanje, nu België, Parijs, een selectie voor de Biënnale van Havana, Venetië, galeries in New York, Miami... Angèle is een globetrotter. "Ik heb een gulzigheid om aan het publiek te tonen. Die feedback is vitaal want dat staat je toe om te evolueren."

Sluier met modisch gevoel

Voor haar nieuwste boek *Voiles et Dévoilements* werkte ze in Zanzibar. Zanzibar was in 1999 de Pan-Afrikaanse Conferentie van vrouwen de verkering van 'Nous, femmes d'Afrique' lanceerde voor het bevorderen van de vrede. Met dit boek, dat ze haar vierde baby noemt, poneert ze haar sensuele beelden in de heersende discussie over de sluier. 'De sluier ontsluit' is misschien nog wel de beste vertaling. "Mijn beelden willen breken met voorgerekende ideeën. De vrouw,

■ 'Die verfijnde draagwijze van een sluier is eigenlijk een verdoken oproep om bekeken te worden.'

Het is belangrijk dat de mensen niet enkel de schoonheid zien. Elke foto is autobiografisch. Ik neem foto's als vrouw, als zwarte vrouw en als moeder. Het gaat over mijn identiteit, over mijn Afrikaanse origine, over vermenging

dat is nog vaak een 'gekeurslijd' imago, veel te beperkend, te simpel weergeven. Daartegen wil ik reageren maar niet agressief. Mijn werk praat over ontmoetingen en identiteit."

De gekielde vrouwen zijn gesluierd en toch vrouwelijk. "Dat klinkt misschien paradoxaal maar die vrouwen gebruiken alles om te stralen, om verleidelijk te zijn, in de eerste plaats voor zichzelf. Dat

maakt dat ze allesbehalve ondergeschikt zijn. Zelf ik had nooit kunnen vermoeden dat een gesluierte vrouw zo'n vorm van vrijheid kon hebben. En toch!"

In het boek staan mooie afbeeldingen van handen, voeten die kunstig met henna werden beschilderd. "Het feit dat ze gesluiert zijn, doet hen zoeken naar elk stukje 'bloot' waarmee ze iets kunnen uitdrukken. Zo'n hennatatoeage vormt een geheel, maakt deel uit van hun outfit en is bijzonder elegant." Elk van die vrouwen draagt ook haar hoofddoek op een eigen manier. Het valt op dat er geen exclusieve dracht is van de hoofddoek. Een sluier (en dat wordt duidelijk in de verschillende foto's) is een handig middel om een persoonlijk modisch gevoel uit te drukken. "Het is telkens anders: een boerka, een chador, een hoofddoek. Maar het is meestal met zo'n raffinement. Het zoeken en het aanbrenge van borduursel. Dat toont hoe bewust die 'gesluierte vrouwen' van hun lichaam zijn. Die verfijnde draagwijze van een sluier is eigenlijk een verdoken oproep om bekeken te worden.

Tegelijkertijd tonen die vrouwen een grote zedigheid maar ook een zelfwaardering. Ze houden hun blik niet op de grond gericht. Ze draaien het hoofd niet weg. Ze hebben een opgeheven hoofd en zelfbewuste houding. Als je ziet hoe ze zich bewegen... (Er is een video op de website waarin de voorbereiding van de fotoshoot wordt getoond, nvd.). Als je ziet hoe ze zich voorbereiden, dan zijn het 'sultanes'. Zanzibar was het land van de sultans en die vrouwen hebben de 'majestatie' daarvan weten te bewaren. Het is een verdomde les in elegantie en koketheid. En dat zonder schokken.

"En in alle alledaagsheid. Want ze dagen voor mijn lens zoals ze in het dagelijkse leven gekleed zijn en zo voelen ze zich goed. De vrouwen die voor mij poseren, kies ik niet op basis van schoonheidscriteria. Het zijn gewone mensen van de straat. Vrouwen die wel een uit-

Die vrouwen gebruiken alles om te stralen, om verleidelijk te zijn, in de eerste plaats voor zichzelf. Dat maakt dat ze allesbehalve ondergeschikt zijn. Zelf ik had nooit kunnen vermoeden dat een gesluierte vrouw zo'n vorm van vrijheid kon hebben. En toch!

straling hebben maar van binnen ook mooi zijn. Sterk. Waardig."

Littekens en kwetsuren

Opmerkelijk is dat ook in Zanzibar mode standing is. "De nieuwste snufjes uit Dubai, de zwarte sluier, zie je enkel in steden. Dat is 'comme il faut'. De kleurrijke sluiers, die blijven in de dorpen. Het modefenomeen is ook een symbool van afwijzing. Zie je in het Westen nog een vrouw met een 'foulard'? In de jaren 60 droegen Jackie Kennedy, Grace Kelly met de nodige sierlijkheid een vastgeknoopte sjaal over de haren. Nu maakt een sjaal op het hoofd bang."

De foto's van Angèle zijn eigenlijk een sociologische zoektocht naar een maatschappelijk beeld. "Ook al ton ik vrouwen in groep, dan nog zijn het individuen. Er heerst wel vaak een vorm van solidariteit. Het Westen mist dat gevoel van samenhang dat nog heel sterk doorkleeft in Afrika."

Maar een hoofddoek blijft een symbool van onderdrukking. Van onrecht dat vrouwen wordt aangedaan, van tekorten, van mishandeling die ze ondergaan, ook in Afrika. Angèle is niet blind voor die problemen. Ze heeft zelf geageerd tegen vrouwenbesnijdenis door deel te nemen aan collectieve tentoonstellingen en evenementen die dat wangedrag aan de kaak stelden: "Een verminking is monsterlijk. Het raakt een vrouw in al haar menselijkheid."

"Ik revolteer daartegen maar je moet ook genueerd denken. Genitale verminking zit verankerd in een cultuur, wordt van generatie op generatie doorgegeven. Vaak door vrouwen, grootmoeders, moeders zelf. Het is heel gemakkelijk om dat van buitenaf te beschimpen. Maar als je eeuwen in die cultuur hebt geleefd, weet je ook niet beter. Ik ben er radicaal tegen maar het probleem moet aan de basis worden aangepakt, niet door sloegans, maar door opvoeding." "Daarom vind ik dat ik een verantwoordelijkheid heb; ik moet die dingen tonen. De vrouw is mijn onuitputbare bron. Zoals ze in haar gedicht 'Africanesse' schrijft: *A la fois prêtresse et chasseresse*' (zowel priesteres als jaagster). Het menselijk lichaam dat praat over kwetsuren, over zichtbare en onzichtbare littekens, over overwinningen. En ze dragen allemaal littekens en desondanks hebben we de kracht om verder te gaan. Die kracht, ik heb behoefte om die door te geven. Delen opdat anderen het beter doen dan ikzelf. Die generositeit voel ik als een gemis in het Westen. Om talent voor onszelf te houden is niet de reden waarom we gaven hebben gekregen. Want dat is verspillen en ik hou niet van verspillen."

De foto's van Angèle Etoundi Essamba zijn ingebed in de tentoonstelling *Persona*, tot 3 januari 2010 in het Museum Midden-Afrika in Tervuren, www.africamuseum.be/persona. Het boek *Voiles et Dévoilements* verschiet onlangs bij Éditions Cheminements, www.cheminements.fr, www.essamba-art.com.

■ 'We dragen allemaal littekens en desondanks hebben we de kracht om verder te gaan.'